

საქართველო და პოლონეთი: ალიანსი, რომელიც არ შედგა

წინა თავების შინაარსიდან ვხედავთ, რომ 1918 და 1921 წლებს შორის საქართველოს, ვაი, რომ არ ჰქონდა ალტაცების რაიმე საფუძველი რეალური მოკავშირეების არსებობის გამო, რომლებსაც უნარი ექნებოდათ და მზად იქნებოდნენ დამოუკიდებლობის გამყარებისა და ტერიტორიული მთლიანობის დაცვის საქმეში მოქმედი დახმარების აღმოსაჩენად. მაგრამ იყო ერთი პოტენციური პარტნიორი – პოლონეთი, რომელიც სავსებით მზად იყო პერსპექტივაში აღდგენილი ქართული სახელმწიფოს ასე თუ ისე საიმედო სამხედრო და პოლიტიკური მოკავშირე გამხდარიყო. საქართველოს რესპუბლიკისადმი პოლონელი ლიდერების სიმპათია, შესაძლოა, იმით იყო ნაკარნახევი, რომ მითითებული პერიოდის განმავლობაში ორივე ერი იძულებული იყო, ერთობ მსგავსი სტრატეგიული პრობლემები გადაეწყვიტა: საქართველოს სუვერენიტეტს რუსეთისა და თურქეთის მხრიდან ემუქრებოდა საფრთხე, პოლონეთი კი რუსეთსა და გერმანიასთან იმყოფებოდა მწვავე კონფლიქტში.

აქ შეიძლება გავიხსენოთ, რომ პოლონელები და ქართველები ერთმანეთთან კავშირს ოტომანთა იმპერიის წინააღმდეგ ჯერ კიდევ XV საუკუნეში ეძებდნენ, როცა ქართველმა მეფემ კონსტანტინე II რეჩ პოსპოლიტაში ელჩობა გაგზავნა ლიტვის დიდ მთავარ ალექსანდრე I იაგელონთან მოლაპარაკების ჩასატარებლად.⁶⁷⁵ XVII საუკუნის დასასრულს პოლონეთის მეფემ იან III სობესკიმ საქართველოში სპეციალური მისია გაგზავნა ქართული წარმოშობის გამოცდილი პოლონელი დიპლომატის ბოგდან გურჯიცკის მეთაურობით.⁶⁷⁶ მაგრამ პოლონეთსა და საქართველოს შორის დაახლოების პროცესი შეწყდა XVIII საუკუნის დასასრულს – XIX საუკუნის დასაწყისში, როცა ორივე ქვეყანა უფრო ძლიერმა

⁶⁷⁵ Magdalena Włodarczyk, "Stosunki polsko-gruzińskie w latach 1918-1921", *Świat Idei i Polityki*, Vol. 15, 2016, pp. 454-455.

⁶⁷⁶ Włodarczyk, *Op. cit.*, p. 455.

მეზობლებმა გაიყვეს, მათი ტერიტორიების დიდ ნაწილს კი რუსეთის იმპერიამ გაუკეთა ანექსია.

პირველი მსოფლიო ომის ბოლოს პოლონეთ-საქართველოს თანამშრომლობა სამხედრო სფეროში დაიწყო 1918 წლის თებერვალში, როცა საქართველო (იმ მომენტში ნახევრად დამოუკიდებელი ამიერკავკასიის ნაწილი) ოტომანთა არმიის შემოჭრის პირისპირ აღმოჩნდა. დამპყრობლებს შეიარაღებული წინააღმდეგობა ძირითადად ცოტა ხნის წინ ჩამოყალიბებულმა ქართულმა, სომხურმა და პონტოელი ბერძნების ნაწილებმა გაუწიეს. იმავე დროს ამიერკავკასიაში რუსეთის კავკასიის დამხმარი არმიის პოლონელი ოფიცრებისა და ჯარისკაცებისგან პოლკოვნიკ სტანისლავ როსნოვსკის მეთაურობით შეიქმნა მოხალისეთა განსაკუთრებული ნაწილი – ცალკე პოლონური ბრიგადა კავკასიაში (*Polska Oddzielna Brygada na Kaukazie*).

კავკასიაში ცალკე პოლონური ბრიგადის სამკერდე ნიშანი

პირველი მსოფლიო ომის ბოლო თვეების განმავლობაში დასახელებული ბრიგადა ძირითადად ტფილისში – დამოუკიდებელი საქართველოს მომავალ დედაქალაქში კანონიერებისა და წესრიგის დაცვაზე აგებდა პასუხს.⁶⁷⁷ ტფილისში პოლიტიკური არასტაბი-

⁶⁷⁷ Henryk Bagiński, *Wojsko Polskie na Wschodzie: 1914-1920* (Warszawa, 921), pp. 167 and 411-416.

Zofia Lech. "Kaukaska brygada wojsk polskich", *Wojskowy Przegląd Historyczny*. R.33 (VII-IX 1988) Nr 3, pp. 169-175.

Wojciech Materski, "Polsko-gruziński sojusz wojskowy", *Polityka*, Nr. 2, 29.10.2008, p. 69.

Dyboski, R., Halecki, O., Penson, J.H., Reddaway, W.F. *The Cambridge History of Poland, Vol.II* (London, 1951), p. 475.

ლურობისა და ბოლშევიკური გადატრიალების მუქარის გარემოებაში ქართული სახელმწიფოებრიობის აღდგენის ადრეულ სტადიაზე დამოუკიდებელი საქართველოს ჩამოყალიბებასა და გაძლიერებაში პოლონურმა ბრიგადამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა.

1918 წ. 26 მაისს დამოუკიდებელი ქართული სახელმწიფოს ოფიციალურ გამოცხადებასა და ორი დღის შემდეგ ქ. ფოთში გერმანია-საქართველოს ხელშეკრულების დადებას (იხ. თავი 3) გერმანიისგან საქართველოს ოკუპაცია მოჰყვა.⁶⁷⁸ 1918 წ. ივნისში ტფილისში გერმანული სარდლობის ზეწოლით საქართველოს მთავრობა იძულებული გახდა, გამოეცა ბრძანება პოლონური ბრიგადის დაშლის შესახებ. მთელი მისი პირადი შემადგენლობა იძულებული იყო, სამხედრო ფორმა სამოქალაქო ტანსაცმლით შეეცვალა და ოდესაში ორგანიზებულად გადადისლოცირება მოეხდინა. ამასთან ჯარისკაცებისა და ოფიცრებისთვის საბრძოლო იარაღი არ ჩამოურთმევიათ, ტრანსპორტისა და სხვა ფინანსური ხარჯები საქართველოს მთავრობამ თავის თავზე აიღო. მოკლე დროში დასახელებული ბრიგადის თითქმის ყველა ეს მეზრძოლი გენერალ ლუციან ჟელიგოვსკის მეთაურობით მსროლელთა მე-4-ე პოლონური დივიზიის რიგებში შევიდა.⁶⁷⁹ დაახლოებით წლინახევრის შემდეგ საქართველოს მთავრობამ უარი თქვა პოლონეთის ლიდერის იუზეფ პილსუდსკის მიერ ცალკე პოლონური ბრიგადის შენახვასა და მის ოდესაში გაგზავნაზე გაღებული დანახარჯებისთვის შეთავაზებული კომპენსაციის მიღებაზე, ამგვარად აჩვენა 1918 წ. დამოუკიდებელი საქართველოს ჩამოყალიბებაში პოლონელ სამხედრო მოსამსახურეთა როლის მაღალი შეფასება.⁶⁸⁰

როსნოვსკის ბრიგადის ევაკუაციის შემდეგ პოლონეთისა და საქართველოს ურთიერთობის განვითარება გრძელდებოდა, თანდათან იღებდა სულ უფრო მეტ ოფიციალურ ხასიათს. 1918 წ. ზაფხულის ბოლოს ვარშავიდან ტფილისში პოლონეთის რეგენტა

⁶⁷⁸ იმავე წლის მაისის დასაწყისსა და შუა რიცხვებში ოტომანთა იმპერიის მიერ დაპყრობილი საქართველოს ტერიტორიების გამორიცხვით.

⁶⁷⁹ Bagiński, p. 416.

Wojciech Materski, *Georgia rediviva: Republika Gruzjińska w stosunkach międzynarodowych 1918-1921* (Warszawa, 1994), pp. 66-67;

Reddaway, Penson, Halecki, Dyboski, p. 475.

Włodarczyk, p. 463.

⁶⁸⁰ Włodarczyk, p. 463.

საბჭოს წარმომადგენლობა ჩამოვიდა⁶⁸¹ ვაცლავ ოსტროვსკის მეთაურობით, რომელმაც თავის თავზე აიღო კავკასიაში პოლონეთის კონსულის მოვალეობა ტფილისში რეზიდენციით და ბაქოში, ბათუმსა და კიდეც საქართველოს რამდენიმე ქალაქში ვიცე-საკონსულოებით. დასაწყისში ოსტროვსკის მისიის ძირითადი ამოცანა საქართველოში მცხოვრები პოლონელების რეპატრიაციის ორგანიზაციასა და პოლონურ არმიაში მოხალისეთა აყვანაზე დადიოდა. აქ უნდა აღინიშნოს, რომ პირველი რესპუბლიკის მთელი მოკლე ისტორიის განმავლობაში ქართულ არმიაში პოლონელებისა და პოლონური წარმოშობის პირთა გარკვეული რაოდენობა მსახურობდა და არმიის მიერ ჩატარებულ საბრძოლო ოპერაციებში მონაწილეობდა. პოლონურ ჯარში ასევე მსახურობდა რამდენიმე ქართველი, რომელთა შორის ყველაზე მეტად ცნობილია „მამაცთა ჯვრით“ (*Krzyż Walecznych*) დაჯილდოებული პორუჩიკის ალექსანდრე ტაბიძის სახელი.⁶⁸²

1918 წლის ნოემბერში მეორე რეზ პოსპოლიტას გამოცხადებით სიტუაცია შეიცვალა და ორმხრივმა დამოკიდებულებამ უფრო ოფიციალური ხასიათის შეძენა დაიწყო. პოლონეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ ოსტროვსკის უფლებამოსილებების დამტკიცებითა და გაფართოებით სანქცია მისცა საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრ ევგენი გეგეჭკორთან მის მოლაპარაკებებს, რომელთა მსვლელობაში ორივე რესპუბლიკის პოლიტიკური თანამშრომლობის პერსპექტივა დაისახა.⁶⁸³ ამ მოლაპარაკების ერთ-ერთი შედეგი იყო საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილება პოლონეთში გიორგი სიდამონ-ერისთავის მეთაურობით დიპლომატიური მისიის გაგზავნაზე.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მმართველ წრეებს პოლონეთთან პარტნიორული დამოკიდებულების მაღალი შეფასების საკმარისზე მეტი საფუძველი ჰქონდათ. რასაკვირველია, პოლონეთი არ იყო ისეთი მძლავრი დიდი სახელმწიფო, როგორც

⁶⁸¹ აღწერილ ისტორიულ მომენტში პოლონეთი ჯერ რესპუბლიკა არ იყო. 1916 წლის 5 ნოემბერს ვარშავაში გერმანულმა საოკუპაციო ხელისუფლებამ გამოაცხადა პოლონეთის სამეფო, რომელმაც ორი წელი იარსება (1918 წლის ნოემბრის დასაწყისამდე) და მას რეგენტთა საბჭო მართავდა.

⁶⁸² Włodarczyk, pp. 463-464

⁶⁸³ W. Materski, "Gruzja i wielkie mocarstwa (1919-1921)", *Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej*, Vol. 25 (1990), pp. 76-77.

Włodarczyk, pp. 464-465.

„ძირითადი გამარჯვებული ქვეყნები“ – დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი ან აშშ, და ქართველებისთვის დახმარების გაწევის შესაძლებლობანი მას შეუდარებლად ნაკლები ჰქონდა. მაგრამ თუკი საქართველოს წარმომადგენლები „მსოფლიოს ბედის გამგებლებს“ მიმართავდნენ როგორც მთხოვნელები, რომლებსაც „მოწყალედ“ ღებულობდნენ და ამასთან „მათთვის მათი ადგილის მითითება“ არ ავიწყდებოდათ, პოლონეთის მთავრობა ორმხრივი დამოკიდებულების დამყარებასა და განვითარებისას თვითონ ამჟღავნებდა ინიციატივას. გარდა ამისა, დასავლეთ ევროპისა და აშშ-ის პოლიტიკური ლიდერები თავდაპირველად რომანოვების სახლის ყოფილი სამფლობელოების ტერიტორიული მთლიანობისა და დაუნაწილებლობის მომხრეები იყვნენ, ბოლშევიზმი მოკლე ხნის მოვლენად მიაჩნდათ, მაგრამ როცა იმპერიის მომხდარი დაშლის გამო ამ მიდგომის მცდარობა ცხადი გახდა, დაეშურნენ მერყევი სტატუს-კვოს შენარჩუნებასა და კონფლიქტების, რომლებიც გადაწყვეტას მოითხოვდნენ, „გაყინვას“, ყველა ჩარეული მხარის დაუკმაყოფილებლობისა და იმედის გაცრუების გამოწვევით. ახალი სახელმწიფო წარმონაქმნების დე-ფაქტო აღიარების დროსაც კი დასავლეთის მთავრობები ცდილობდნენ, მათთან განვითარებინათ მხოლოდ ეკონომიკური დამოკიდებულება, რომელიც ამასთან შორს იყო თანაბარუფლებიანისგან, რადგან ეს ახალი სახელმწიფოები უპირველესად იაფი ნედლეულის წყაროდ განიხილებოდნენ.⁶⁸⁴ იმავე დროს პოლონეთის ხელმძღვანელობაში პრევალირებდა აზრი, რომლის თანახმად ისეთი სახელმწიფოების, როგორიც საქართველოა, დამოუკიდებლობის გამყარება მთლიანად პასუხობს პოლონეთის სახელმწიფოს ეროვნულ ინტერესებს, რასთან დაკავშირებითაც პოლონეთმა ამ ქვეყნებს მაქსიმალური და ყოველმხრივი მხარდაჭერა უნდა აღმოუჩინოს.

აქ ასევე საჭიროა მარშალ იუზეფ პილსუდსკის, რომელსაც 1918 წლის 11 ნოემბრიდან 1922 წლის 9 დეკემბრამდე პოლონეთის სახელმწიფოს მეთაურისა და პოლონეთის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდლის პოსტი ეკავა, პირადი გეგმის მოხსენიება. ეს გეგმა, ცნობილი, როგორც „ზღვათაშორისი“ (Intermarium), გულისხმობდა სამხედრო და პოლიტიკური ბლოკის შექმნას სახელმწიფოებისგან,

⁶⁸⁴ Wojciech Materski, "Polsko-gruziński sojusz wojskowy", *Polityka*, Nr. 2, 29.10.2008, p. 69;

Włodarczyk, p. 467.

რომელთა ტერიტორია ადრე პოლონეთ-ლიტვის სახელმწიფოში შედიოდა (პოლონეთი, ლიტვა, უკრაინა, ბელარუსი და ლატვია), მათი დამოუკიდებლობის განმტკიცებისა და რუსეთის (როგორც „წითელი“, ისე „თეთრი“) და გერმანიის მხრიდან კოლექტიური აგრესიის ერთობლივი დაპირისპირების მიზნით.⁶⁸⁵ საქართველოს მდგომარეობისა და რუსეთის მხრიდან მის სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ მთლიანობაზე მუდმივი მუქარის მხედველობაში მიღებით პილსუდსკი გონივრულად მიიჩნევდა თავის გეგმაში მის ჩართვას, სხვა ქვეყნებთან ერთად, რომელთაგან უმეტესობა თავის დროზე მთლიანად ან ნაწილობრივ იყო დაპყრობილი რუსეთის მიერ.⁶⁸⁶ მთელი მისი პრაგმატიზმის მიუხედავად „ზღვათაშორის“ გეგმას გარკვეული უნდობლობით შეხვდნენ ლიტვასა და უკრაინაში, სადაც ნაციონალისტურად განწყობილ საზოგადოებას ეშინოდა, რომ მისი რეალიზაცია მათ პოლონეთისგან მეტისმეტად დიდ დამოკიდებულებაში ჩააყენებდა. მაგრამ საქართველოში ის შიშს არ იწვევდა, რამდენადაც საქართველო საკმაოდ დაშორებული იყო პოლონეთის საზღვრებს და პოლონეთთან ტერიტორიული დავა არ ჰქონდა, ამასთან მწვავედ ჭირდებოდა რეალური და საიმედო მოკავშირე რუსეთის წინააღმდეგ და, შესაძლოა, ასევე თურქეთის წინააღმდეგ.

აზრი ანტიბოლშევიკური სამხედრო კავშირის, რომელშიც ჩაერთვებოდნენ პოლონეთი, რუმინეთი, ფინეთი, ასევე ბალტიისა და ამიერკავკასიის ქვეყნები, მიზანშეწონილობაზე 1920 წლის 17 იანვარს გამოითქვა პარიზში საფრანგეთის უმაღლესი სამხედრო საბჭოს (*Conseil Supérieur de la Guerre*) წევრის, მარშალ ფერდინანდ ფოშის პირით ანტანტის სახელმწიფოების პრემიერ-მინისტრების სამხედრო ექსპერტებთან ერთობლივ კონფერენციაზე, სადაც საქართველოსა და პოლონეთის წარმომადგენლებიც იყვნენ მიწვეული.⁶⁸⁷ ამ განცხადებიდან ორი თვის შემდეგ პოლონეთის

⁶⁸⁵ Jonathan Levy, *The Intermarium: Wilson, Madison, & East Central European Federalism* (Boca Raton, 2007), pp. 166-167;

Matersky, *Op.cit.*

Joshua B. Spero, *Bridging the European divide: middle power politics and regional security dilemmas* (Oxford, 2004), p. 36.

⁶⁸⁶ „ზღვათაშორის“ გეგმას ასევე განზრახული ჰქონდა სამხედრო-პოლიტიკურ ბლოკში ისეთი ქვეყნების როგორიცაა ესტონეთი, ფინეთი, რუმინეთი, ჩეხოსლოვაკია და, შესაძლოა, აზერბაიჯანისა და სომხეთის ჩართვა.

⁶⁸⁷ Кадишев, с. 227.

მთავრობამ კონკრეტული ნაბიჯები გადადგა საქართველოსთან ასეთი კავშირის შექმნის მიმართულებით. ასე, 1920 წლის 24 მარტს პოლონეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა სტანისლავ პატეკმა საქართველოს მთავრობას ტელეგრაფით გაუგზავნა საელჩოების გაცვლისა და უფრო მჭიდრო სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობის დაწყების წინადადება. მითითებულ წინადადებას საქართველოში ფრიად და ფრიად მოწონებით შეხვდნენ.⁶⁸⁸ ეს საკვებით აიხსნება უადრესად სერიოზული სიტუაციით, რომელშიც იმ მომენტში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა იმყოფებოდა.

მალე ტფილისში ჩამოვიდა პოლონეთის რესპუბლიკის სპეციალური მისია მარშალ პილსუდსკის ნდობით აღჭურვილი პირისა და მრჩევლის, დიპლომატისა და მწერლის ტიტუს ფილიპოვიჩის მეთაურობით. ამ ვიზიტის მსვლელობაში მისიის წევრებმა საქართველოს მთავრობასთან ერთად განიხილეს პოლიტიკურ და სამხედრო სფეროში ორმხრივი თანამშრომლობის შესაძლებლობები, ასევე მოხაზეს საქართველოსა და პოლონეთს შორის სათავდაცვო კავშირის ხელშეკრულების ტექსტი. მიაღწიეს ასევე ქართული არმიისთვის შეიარაღებითა და საბრძოლო მასალით დაუყოვნებლივ დახმარებაზე მორიგებას. ტფილისში მოლაპარაკებებს ასევე ესწრებოდა მაშინ ჯერ კიდევ დამოუკიდებელი აზერბაიჯანის საგარეო საქმეთა მინისტრი ფატალი-ხან ხოისკი, რომელმაც ფილიპოვიჩი ბაქოში მიიწვია პოლონეთსა და აზერბაიჯანს შორის თანამშრომლობის განხილვისთვის. ფილიპოვიჩმა მიიღო მიწვევა და აზერბაიჯანში მოკლე ხნით ვიზიტი იმ ვარაუდით დაგეგმა, რომ ტფილისში მისი არყოფნის დროს საქართველო-პოლონეთის ხელშეკრულების ტექსტი მომზადდებოდა ხელმოწერისა და რატიფიკაციისთვის. პოლონეთის დელეგაციის ზოგიერთი წევრიც ფიქრობდა, რომ ხელშეკრულებაზე ხელი არ უნდა მოეწერათ დელეგაციის შემადგენლობაში ატაშეს არყოფნის გამო.⁶⁸⁹

⁶⁸⁸ Wojciech Materski, "Polsko-gruziński sojusz wojskowy", *Polityka*, Nr. 2, 29.10.2008, p. 69;

Wojciech Materski, "Gruzja i wielkie mocarstwa (1919-1921)", *Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej*, Vol. 25 (1990), pp. 76-78;

Włodarczyk, pp. 466-467.

⁶⁸⁹ Materski, *Op. cit.*;

ეს დაყოვნება საქართველოსთვის საბედისწერო აღმოჩნდა. ფილიპოვიჩის მისიის ბაქოში ჩასვლის რამდენიმე დღის შემდეგ 1918 წლის აპრილის ბოლოს აზერბაიჯანის დედაქალაქში მე-11-ე არმიის ნაწილები შევიდნენ და აზერბაიჯანის რესპუბლიკა დაეცა.⁶⁹⁰ როგორც საბჭოთა რუსეთთან ომის მდგომარეობაში მყოფი ქვეყნის წარმომადგენლები, პოლონეთის მისიის წევრები ფილიპოვიჩის ჩათვლით დააპატიმრეს და ბაილოვის ციხეში ჩასვეს. მოგვიანებით აქედან ისინი მოსკოვში გადაიყვანეს, სადაც ЧК-ს სარდაფებში ჰყავდათ საბჭოებისა და პოლონეთის ომის დამთავრებამდე. ყველა ამ მოვლენის შედეგად პოლონეთ-საქართველოს სათავდაცვო ხელშეკრულების ხელმოწერა და რატიფიკაცია გაურკვეველი დროით გადაიდო, ერთ წელზე ნაკლებ დროში, 1921 წლის თებერვალ-მარტში კი საბჭოებისა და საქართველოს ომის მსვლელობაში საქართველო საბჭოთა და თურქულმა ჯარებმა დაიპყრეს. ამჯერად პოლონეთმა საქართველოს უშუალო სამხედრო დახმარება ვერ აღმოუჩინა, მაგრამ ყურადღებით თუ დავაკვირდებით, ფრიად საინტერესოდ წარმოგვიდგება ის ფაქტი, რომ რსფსრ-სა და პოლონეთს შორის რიგის საზავო ხელშეკრულებას მხოლოდ 1921 წლის 18 მარტს, – საქართველოს ოფიციალური კაპიტულაციის 4 დღის შემდეგ და ბათუმიდან საქართველოს მთავრობისა და სამხედრო სარდლობის ევაკუაციის მეორე დღეს მოაწერეს ხელი.

სოვეტიზაციის შემდეგ

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დაცემის შემდეგ პოლონეთმა თავშესაფარი მისცა მრავალ ქართველ ლტოლვილს, რომლებიც პოლონურმა საზოგადოებამ „მთლიანად და ულაპარაკოდ“ მიიღო.⁶⁹¹ ქართული არმიის ყოფილ სამხედრო მოსამსახურეთა მთელი რიგი მიიღეს პოლონეთის შეიარაღებულ ძალებში, მათ შორის გენერლები ზაქარია ბაქრაძე, ალექსანდრე ჩხეიძე, ივანე ყაზბეგი, ალექსანდრე კონიაშვილი;

Włodarczyk, pp. 467-468.

⁶⁹⁰ Materski, *Op. cit.*;

Włodarczyk, p. 468.

⁶⁹¹ Dmitri Shalikhshvili, "Poland, Part I", *The Sarmatian Review*, January 1995, Volume XV, Number 1.

ვიქტორ ლომიძე (პოლონეთის ეროვნული გვარდიის როტმისტრი), გიორგი მამალაძე, დიმიტრი შალიკაშვილი, ვალერიან თევზაძე.⁶⁹² პოლონეთის ხელისუფლებამ საუკეთესო პირობები შეუქმნა ლტოლვილებს. იუნკერები⁶⁹³ სამხედრო სკოლაში ჩარიცხეს და სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ ოფიცრის წოდებით სხვადასხვა პოლკებში მიავლინეს. ქართველმა მეომრებმა არ მიიღეს პოლონეთის მოქალაქეობა, რადგან სამშობლოში დაბრუნების იმედი ჰქონდათ, პოლონეთის არმიაში კონტრაქტის საფუძველზე მსახურობდნენ; მოქალაქეობის არქონის გამო მაღალ თანამდებობებზე ვერ ნიშნავდნენ, მაგრამ სამხედრო წოდებებს ისევე უმატებდნენ, როგორც თვით პოლონელ ოფიცრებს.

1939 წ. 1 სექტემბერს გერმანია თავს დაესხა პოლონეთს, გმირული წინააღმდეგობის მიუხედავად პოლონეთის არმია მალე დამარცხდა. ქართველ ოფიცრებს მობილიზაცია არ შეხებიათ, ისინი საკუთარი ინიციატივით ჩაებნენ ბრძოლაში. პოლონეთის არმიისა და სამხედრო ფლოტის სამსახურში შესულმა თითქმის ყველა ქართველმა ოფიცერმა გამოჩენილი მამაცობისთვის უმაღლესი ჯილდო მიიღო. რამდენიმე, მათ შორის გენერალი ა. ჩხეიძე, მაიორი გ. მამალაძე, კაპიტნები არკადი სხირტლაძე და მიხეილ რუსიაშვილი 1939 წლის შემოდგომაზე საბჭოელების ტყვეობაში აღმოჩნდნენ და თავიანთ პოლონელ ამხანაგებთან ერთად კატინში დახვრიტეს. დახვრეტილებს ტყვია უკნიდან, კეფაში ჰქონდათ მოხვედრილი.

⁶⁹² Andriy Rukkas, « Georgian Servicemen in the Polish Armed Forces (1922-1939)», *The Journal of Slavic Military Studies*, 1556-3006, Volume 14, Issue 3, pp. 93-106;

Shalikashvili, *Op. cit.*

⁶⁹³ იუნკერი [გერმ. «Junker» შუაზემოგერმანულ *Juncherre*-დან – ბატონიშვილი; გერმანელი (ვიწრო გაგებით – პრუსიელი) მემამულე; საერთო გაგებით – მიწათმფობელთა წოდების წარმომადგენელი] – აქ: რუსეთის იმპერიაში 1864 წლიდან სამხედრო და იუნკერთა სკოლების აღსაზრდელები.

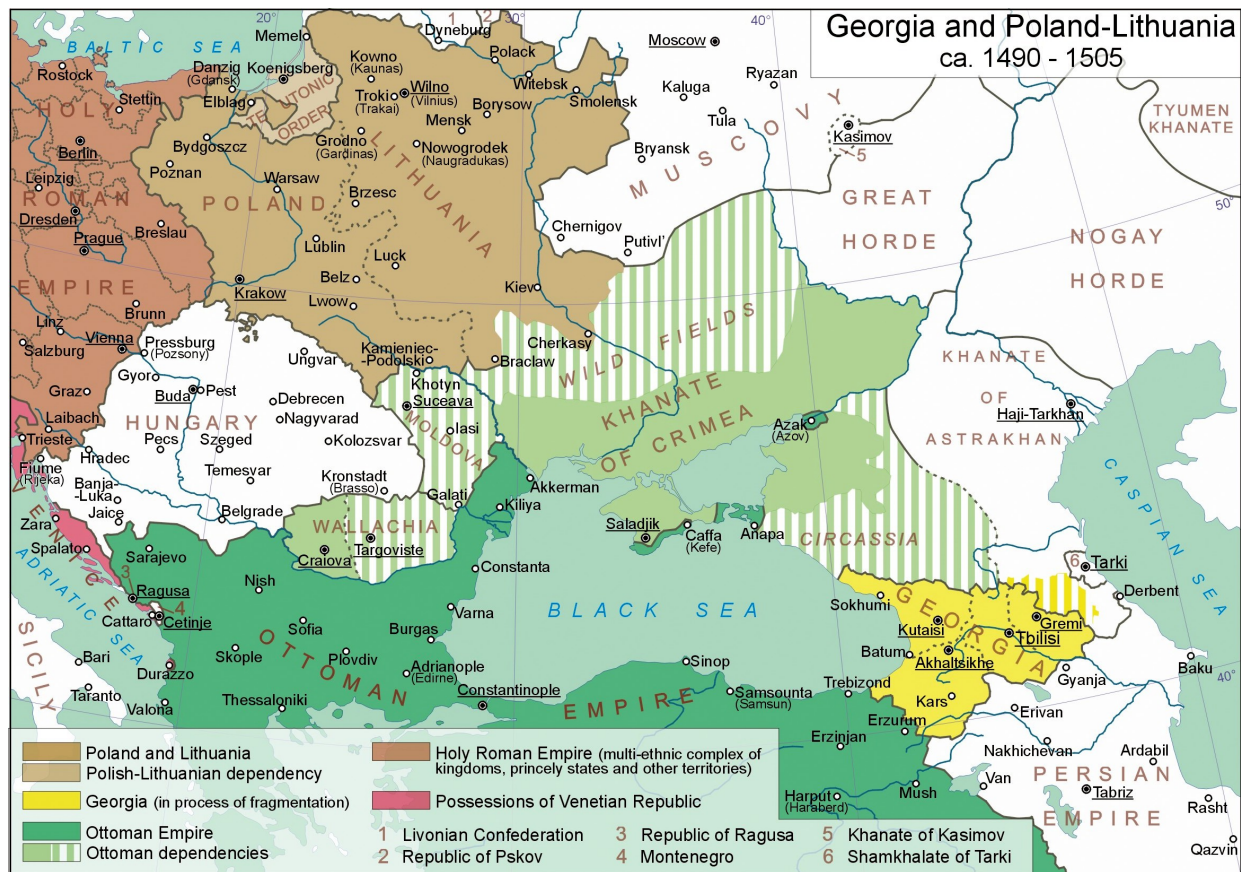
ალექსანდრე იაგელონჩიკი
(ლიტვის დიდი მთავარი
და პოლონეთის მეფე)

კონსტანტინე II
(საქართველოს მეფე)

იან III სობესკი (პოლონეთის მეფე და ლიტვის დიდი მთავარი)
თურქებთან ძლევაშილი ბრძოლის დროს ვენასთან (1683)

პოლონეთის მარშალი იუზეფ კლემენს პილსუდსკი

მარშალი ფერდინანდ ფოში

სტანისლავ პატეკი

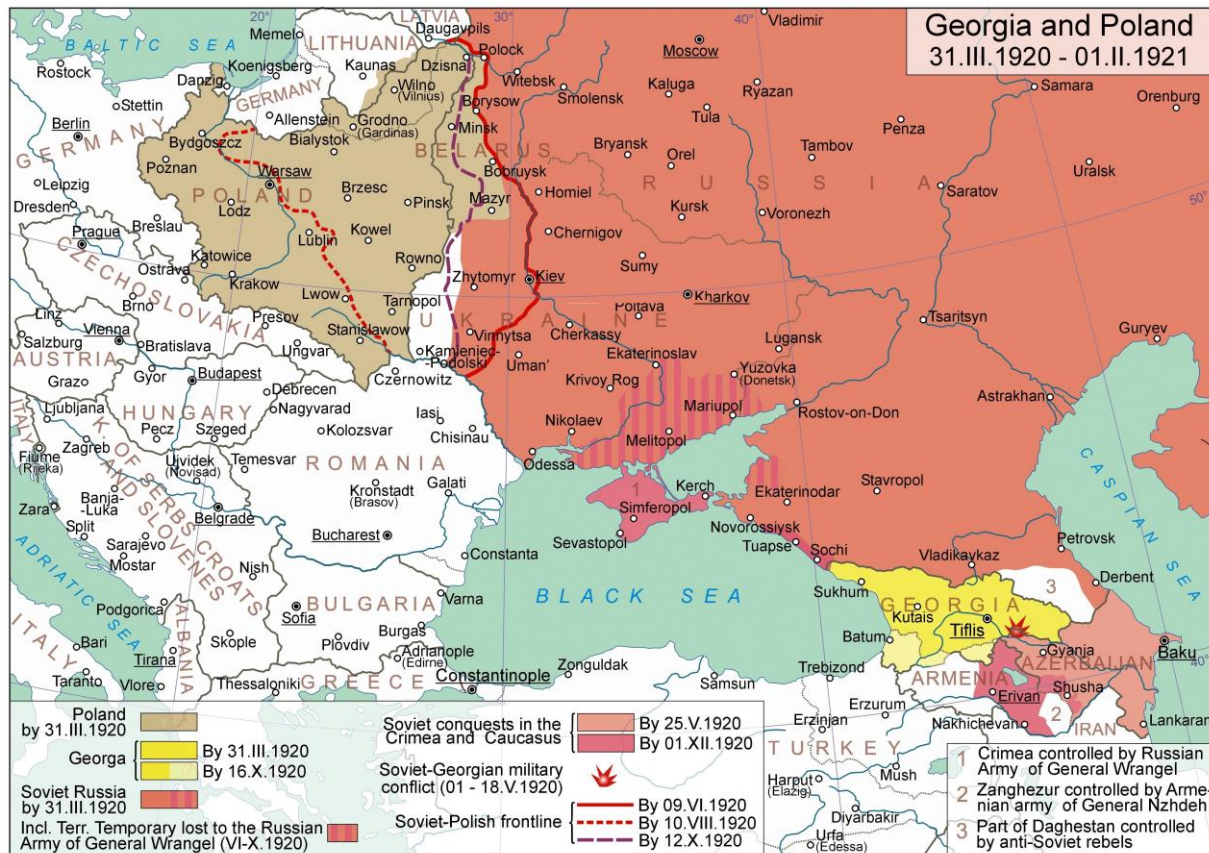
გიორგი სიდამონ-ერისთავი

ტიტუს ფილიპოვიჩი

ქართველი ოფიცრების ჯგუფი პოლონეთის სამსახურში (1921)

გენერალი ალექსანდრე ჩხეიძე (დახვრიტეს კატიწში)

მაიორი გიორგი მამალაძე
(დახვრიტეს კატიწში)

კაპიტანი არკადი სხირტლაძე
(დახვრიტეს კატიწში)

ლეიტენანტი
ალექსანდრე ტაბიძე

პოლონური სამხედრო
ორდენი „მამაცთა ჯვარი“

ვიცე-პოლკოვნიკი დიმიტრი შალიკაშვილი მეუღლე
მარიასთან (დაბ. გრაფინია რიუდიგერ-ბელიაევა) ერთად